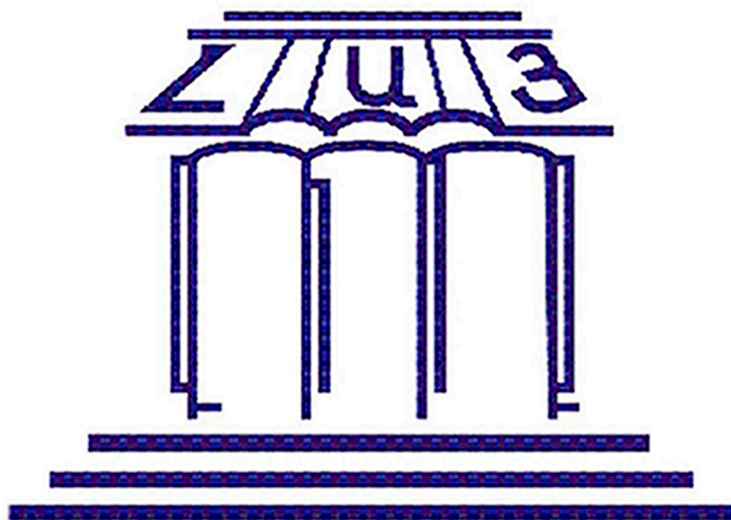

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

36. Բայանքացի

Կայանքացի անգլիական ֆոր-
յակի հիմնական սկզբնական
նունը անգլիական բառն է

616.9

R - 14

29 AUG 2011

616.9

6-147

30 JUL 2010

ար

(Արատարկած Հ.Ա.Խ.Հ. Պետ. Համալսարանի Գիտական Տեղեկագրի № 1-ից)

ԲԺ. ՅԵ. ՔԱԼԱՆԹԱՐՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՔՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԵԼՄԻՆ- ՏՈՑԱՌՆԱՅԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հերմիտոլոգիան, վորի առարկան պարագիտ վորդերի ուսումնասիրու-
թյունն է, կենսաբանական դիսցիպլինների մեջ ամենանորն է և զար-
գացել է առանձնապես վերջին տասնամյակում:

Բախտերիոլոգիայի և պրոտոզոոլոգիայի նման, զբաղվելով մարդկանց
հիվանդություններ առաջացնող որգանիզմների ուսումնասիրությամբ՝ բժշկա-
կան հերմիտոլոգիան հանդիսանում է այդ յերկու արդեն ընդունված դիս-
ցիպլինների հարազատ քույրը:

Վորդերից առաջացած հիվանդությունները, վորոնք տարածված են
ամբողջ յերկրի վրա, հատկապես զարգացած են տաք յերկրներում: Շնոր-
հիվ կլիմայական տաք, բարենպաստ պայմանների, այստեղ առաջանում է
նաև յուրահատուկ վարակման ձև՝ վորդերի թրթուռներից (larva, личинка)
ակտիվ կերպով ծակելով մարդու մաշկը մտնում են նրա որգանիզմի մեջ
(Ankylostomum duodenale, Necator americanus, Schistosomidae, Ascaris lum-
bricoides—Azada-ի աշխատանքը):

Խոնավություն, տաքություն, հակաառողջապահական միջավայր,
անա վորդերից առաջացող հիվանդությունների զարգացման գլխավոր պայ-
մանները: Այս գործոններից զուրկ չեն նաև Հայաստանը:

Համաշխարհային և քաղաքացիական պատերազմների հետևանքով ա-
ռաջացած աղքատությունը, բաղմամբով վորդերի և գաղթականների գոյու-
թյունն ու կուտակումը հիմնովին կործանեցին յերկրի առողջապահական
գրությունը և ստեղծեցին, այդ, ինչպես առաջ կարծում էին, «անմեղ կե-
նակիցների» զարգացման և տարածվելու համար ամենանպաստավոր պայ-
մաններ:

Հայաստանի հերմիտոֆաունան մեծ հետաքրքրություն է ներկայա-
ցնում շնորհիվ յերկրի առանձնահատուկ գրություն: Պարսկաստանի և Տաճ-
կաստանի հարեանությունը մի կողմից, մյուս կողմից այն հանգամանքը,
վոր Հայաստանը բնում է Յեվրոպայի, Ասիայի և Աֆրիկայի մեջ տեղը,
նպաստում է բաղմաղան պարագիտ վորդերի ներմուծմանը: Այսպիսով Հա-

Յերեկաների 30⁰/₀ այս մանկատանն են գտնվում 3-4 ամիս (մինչև
այդ նբանք սպրտմ էլին նոր-Բայադետում) 52⁰/₀-ը 2-4 տարի և 18⁰/₀-ը
5 տարուց ավելի:

(IV)

Հայաստանի Ս. Խ. Հ. Պետ. Համալսարանի գիտական տեղեկագիր

VII մանկատան յերեխաները վարակված են 100% -ով:

Դաս Nematodes	116 զեպք	100%
» Cestodes	11 »	9,5 »
» Trematodes	3 »	2,6 »

Պարզված վորդերի առանձին ներկայացուցիչները ինվազիան.

1. Trichuris trichiura	111 զեպք	95,7 %
2. Ascaris lumbricoides	106 »	91,4 »
3. Trichostrongylus instabilis	57 »	49,1 »
4. Enterobius vermicularis	14 »	12,1 »
5. Taenia saginata	10 »	8,6 »
6. Fasciola hepatica	2 »	1,7 »
7. Dicrocoelium lanceatum	1 »	0,9 »
8. Hymenolepis nana	1 »	0,9 »

Առանձին ուշադրություն արժանի չե վաշխարների և այծերի շերտերի և բարակ աղիքների վերին մասի պարզված Trichostrongylus instabilis-ով վարակվածությունը: Առաջին անգամ մարդու մեջ այս պարզվածը հայտնաբերել և Loos-ը 1895 թ. Արևմտադրեայում և Կահիրեյում մարդկանց զրակների աղիքներում: Գտնված և նաև Յադանիայում (Ogata) և Հընդ-կաստանում (Lane): Կենդանիների մեջ նա կարող և առաջ բերել պերնիցիոզ անեմիայի յերեխաներով ահագին համաճարակներ: Նրան վերապրում են նույնը նաև մարդկանց մեջ, նրանց շատությունը դեպքում:

Յեկրոպայում Trichostrongylus instabilis նկատված և Ռուսաստանում պրոֆ. Կ. Ի. Սկրյաբինի ասիատենա Պոդյատյուկայայի կողմից Մոսկվայում մի աղջկա դիակի մեջ 1 որինակ: Մեղանում առաջին անգամ նա գտնվել և 1924 թ. ոգոստոսին մի մանկատան աղջկա մեջ, վորը բերվել էր արտադրական ինստիտուտի կլինիկան ծանր անեմիկ դրություն մեջ: Ինստիտուտի կլինիկական բաժնի (բժ. Սարգսյան) կատարած արյան հետազոտությունը ցույց և տվել 2.800.000 կարմիր գնդիկներ, 4.100 սպիտակ գնդիկներ, Hb 55%: Դրանից հետո Trichostr. inst. սկսում և հաճախ պատահել թե Հայաստանի մասնավոր աղյուսակչություն մեջ և թե մանավանդ մանկատաներում և դպրոցներում:

Fasciola hepatica-ն և Dicrocoelium lanceatum-ը խոտածարակների լյարդի միջի լիզի անցքերի պարազիտներ են, վորոնցից առաջինը աչքի չեն ընկնում յուր պոթոգեն հատկություններով, նա առաջացնում և լյարդի ցերրոզ, լիզի կանգնում (застой), իսկ ծանր դեպքերում, յերը նրանց բանակր մեծ և լյարդային հյուսվածքի թարախակալում, հիդրեմիա, icterus և ascitis. Հայաստանում Fasciola hepatica-ն առաջին անգամ գտնվել և մարդու մեջ 1924 թ. հունվարին, յերկու դիակների մեջ 1-ական հատ: Դրանից հետո գտնված են չորս դեպքերում նրանց ձվերը faeces-ի ուսումնասիրություն ժամանակ (3 դեպքը մերն և, մեկը բժ. Պլավտովինը Լենինականի վորրանոցում):

(V)

Հայաստանի ազգաբն. հեղինակությունների ուսումն. Յե. Քալանթարյանի

Dier. lanceatum-ը հայտնաբերված և 5 դեպքում (3-ը ձվերով, իսկ յերկուսը բանվորների դիտառություն ժամանակ):

Մեկ տեսակով վարակված	7 զեպք	6 0/0
Trichuris trichiura	4 »	3,4 »
Ascaris lumbricoides	2 »	1,7 »
Trichostrongylus instabilis	1 »	0,9 »
Յերկու տեսակով վարակված	47 »	40,5 »
Trichuris trichiura + Asc. lumbric.	41 »	35,3 »
» » + Trich. instab.	4 »	3,4 »
Ascaris lumbricoides + T. saginata	1 »	0,9 »
» » + Trich. instab.	1 »	0,9 »
Յերեք տեսակով վարակված	49 »	42,2 »
Trich. trich. + Asc. lumbr. + Trich. instab.	37 »	31,8 »
» » + » » + Enter. vermic.	6 »	5,1 »
» » + » » + T. saginata	2 »	1,7 »
» » + » » + Dier. lanc.	1 »	0,9 »
» » + » » + Hymen. nana	1 »	0,9 »
» » + » » + Fasc. hepat.	1 »	0,9 »
» » T. saginata + Trich. instab.	1 »	0,9 »
Չորս տեսակով վարակված	11 »	9,5 »
Tr. tr. + Asc. lumbr. + Tr. inst + Ent. verm.	6 »	5,2 »
» » + » » + » » + T. saginata	4 »	3,4 »
» » + » » + » » + Fasc. hepat.	1 »	0,9 »
Հինգ տեսակով վարակված	2 »	1,8 »
Tr. tr. + Asc. lumbr. + Tr. inst. + Ent. verm.		
+ T. saginata	2 »	1,8 » *

Վարդնային վարակվածության մեջ առաջին տեղը բռնում և 3 տեսակների ինվազիան (42,2%): Յերկու տեսակների ինվազիան կազմում և 40,5% և յերկու դեպքում ունենք 5 տեսակների ինվազիա:

b) 12—16 տարեկան յերեխաներ (60 հոգի)

Ուղիղ զագությունների յերեխաները, վորոնք այնտեղ են գտնվում 2-3 տարի: Մեծ մասամբ տաճկահայեր և բուլղարներ: Վարակված են 96 7%:

Դաս Nematodes	58 զեպք	96,7%
» Cestodes	4 »	6,7 »

*) 22 դեպքում (19,9%) հայտնաբերված են մորակափոք պրոտոզոնների ցիստեր (Trichomonas instabilis, Embadomonas instabilis և Chilomastix mensii): 30 դեպքում (25,9%) Entamoeba histolytica-ի յիվ 42 դեպքում (36,2%) Entamoeba coli-ի ցիստեր:

Պարզազիվ վորդերի առանձին հերկայացուցիչներ.

Trich. trichiura	55 զեպք	91,7 ⁰ / ₀
Asc. lumbricoides	30 »	50,0 »
Trich. instabilis	7 »	11,6 »
Enter. vermicularis	7 »	11,6 »
T. saginata	3 »	5,0 »
Hymen. nana	2 »	3,3 »

Այստեղ ուշագրավ են 1) յերկու յերեխա բոլորովին ազատ են պարզազիվ վորդերից, 2) Asc. lumbricoides-ով վարակվածների թիվը պակասում է և 3) Trichostrongylus instabilis: Վերջինս բաց մեր զիտությունների գլխավորապես յերեխաների պարզազիվ է:

Առանց պարզազիվ	3,3 ⁰ / ₀
Մեկ տեսակով վարակված	20 զեպք 33,3 »
Trichuris trichiura	17 » 28,3 »
Ascaris lumbricoides	2 » 3,3 »
Enterobius vermicularis	1 » 1,7 »
Յերկու տեսակով վարակված	31 » 51,7 »
Trich. trich. + Asc. lumbr.	22 » 36,6 »
» » + Trich. instab.	4 » 6,7 »
» » + Enter. vermic.	3 » 5,0 »
» » + T. saginata	1 » 1,7 »
» » + Hymen. nana	1 » 1,7 »
Յերեք տեսակով վարակված	6 » 10 »
Tr. tr. + Asc. lumbr. + Tr. inst.	3 » 5,0 »
» » + » » + Ent. vermic.	2 » 3,3 »
» » + T. saginata + » »	1 » 1,7 »

Զորս տեսակով վարակված	1 զեպք 1,7 ⁰ / ₀
Trich. trich. + Asc. lumbr. + T. sagin. + Hymen. nana	1 » 1,7 »

Բազմաթիվ տեսակներով վարակվածների թիվը այս հասակի յերեխաների մեջ նույնպես պակասում է համեմատած առաջին խմբակի յերեխաների հետ: Յերկու տեսակ վորդերով վարակվածների թիվը կազմում է 51,7⁰/₀, չորս տեսակով վարակվածությունը նկատվում է միմիայն մեկ անգամ, իսկ հինգով վարակվածներ բոլորովին չկան:

c) 17-20 տարեկան պատանիներ (109 հոգի)

Լուսնոդղմատի կենտրոնական Արհեստանոցի սաներ, բոլորն էլ տաճկահայեր, մանկատանում են գտնվում են 2-3 տարի:

Վարակված են	97,2 ⁰ / ₀
Դաս Nematodes	106 զեպք 97,2 ⁰ / ₀
» Cestodes	4 » 3,7 »
» Trematodes չի նկատված.	

Պարզազիվ վորդերի առանձին տեսակների ինվազիան

1) Trichuris trichiura	104 զեպք	95,4 ⁰ / ₀
2) Ascaris lumbricoides	53 »	48,6 »
3) Trichostrongylus instabilis	7 »	6,4 »
4) Enterobius vermicularis	4 »	3,65 »
5) Taenia saginata	4 »	3,65 »
Առանց պարզազիվների	3 »	2,8 »

Այս յերեխաների մեջ ուշագրավ են 1) պարզազիվներից զերծ լինելու յերեք զեպք: 2) Ascaris lumbricoides-ով և Trichostrongylus instabilis-ով վարակվածների թիվը և ավելի պակասելը, թեև վերջինս զերծ է կազմում է 6,4⁰/₀, Trichostrongylus instabilis-ը պետք է համարել մեր յերեքին հատուկ պարզազիվ, վորդ գտնվում է վաղ միայն կենդանիների մեջ (Պոկրովսկայա և բժ. Սնանյան), այլ նաև մարդկանց*):

Մեկ տեսակով վարակված	47 զեպք	43,1 ⁰ / ₀
Trichuris trichiura	45 »	41,3 »
Ascaris lumbricoides	2 »	1,8 »
Յերկու տեսակով վարակված	52 »	47,7 »
Trich. trich. + Ascaris lumbric.	44 »	40,4 »
» » + Trich. instab.	3 »	2,75 »
» » + Taenia saginata	3 »	2,75 »
» » + Enter. vermic.	2 »	1,8 »
Յերեք տեսակով վարակված	7 »	6,4 »
Trich. trich. + Ascar. lumbric. + Tr. instab.	4 »	3,7 »
» » » » + Enter. vermic.	2 »	1,8 »
» » » » + T. saginata	1 »	0,9 »

բ) Նախալեռնային յեզ լեռնային շրջանների յերեխաների վորդային ինվազիան.

Ուսումնասիրված են յերկաթուղային դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները թվով 474 հոգի, մեծ մասամբ տեղացիներ 10-14 տարեկան:

Վարակված են առանց բացառության բոլորը

Դաս Nematodes	474 զեպք	100 ⁰ / ₀
» Cestodes	40 »	8,5 »
» Trematodes	1 »	0,2 »

Պարզազիվ վորդերի առանձին տեսակների ինվազիան

1. Trichuris trichiura	461 զեպք	97,3 ⁰ / ₀
2. Ascaris lumbricoides	421 »	88,6 »
3. Trichostrongylus instabilis	111 »	23,2 »
4. Enterobius vermicularis	56 »	11,8 »
5. Hymenolepis nana	32 »	6,7 »
6. Taenia saginata	9 »	1,7 »
7. Fasciola hepatica	1 »	0,2 »

*) Այստեղ չեն բերված V մանկատան հետազոտության արդյունքները, 112 հոգի 12-14 տարեկան, վարակված են 99⁰/₀:

Այստեղ մենք նորից տեսնում ենք *Trichostrongylus instabilis*-ով ուժեղ վարակված թյուն (23,2%) և *Hymenolepis nana*-ի ինվազիայի թուխք (6,7%) Այս յերկու պարագիտների վրա պետք է շատ լուրջ ուշադրություն դարձնել: *Trich. instabilis*-ը հանդիսանում է ծանր անեմիա առաջանալու գլխավոր գործոններից մեկը, իսկ *Hymen. nana*-ն բացի ծանր կլինիկական յերևույթներ առաջացնելուց (անեմիա, ջղաճնություն տարբեր յերևույթներ) մեծ վտանգ է սպառնում մարդկանց վարակման և ինքնավարակման պատճառով, շնորհիվ նրա բազմացման յուրահատուկ ձևին, առանց միջանկյալ զերի: Բացի դրանից, այստեղ մեզ հաջողվեց պարզել, թոր յերեխաները անընդհատ վարակում են միմյանց:

Մեկ տեսակով վարակված 44 զեպք 9,3%

Trichuris trichiura 36 » 7,6 »

Ascaris lumbricoides 8 » 1,7 »

Յերկու տեսակով վարակված 256 զեպք 56,1 »

Trich. trich. + Ascaris lumbric. 247 » 52,1 »

» » + *Hymen. nana* 7 » 1,5 »

» » + *Trich. instab.* 6 » 1,4 »

» » + *Enter. vermic.* 2 » 0,5 »

Trich. instab. + T. saginata 1 » 0,2 »

Asc. lumbric. + Trich. instab. 1 » 0,2 »

» » + *Enter. vermic.* 1 » 0,2 »

Յերեք տեսակով վարակված 145 զեպք 30,5%

Trich. trich. + Asc. lumbr. + Trich. instab. 82 » 17,3 »

» » + » » + *Enter. vermic.* 36 » 7,6 »

» » + » » + *Hymen. nana* 20 » 4,2 »

» » + » » + *T. saginata* 3 » 0,6 »

» » + *Trich. instab. + Enter. vermic.* 3 » 0,6 »

Asc. lumbr. » » » » 1 » 0,2 »

Չորս տեսակով վարակված 19 զեպք 3,9%

Trich. trich. + Asc. lumbr. + Trich. inst. + Enter. verm. 10 » 2,1 »

» » + » » + » » + *T. sagin.* 3 » 0,6 »

» » + » » + » » + *Hymen. nana* 3 » 0,6 »

» » + » » + *Enter. verm. +* » » 2 » 0,4 »

» » + » » + *T. sagin. + Fasc. hep.* 1 » 0,2 »

Հինգ տեսակով վարակված 1 զեպք 0,2 »

Trich. trich. + Asc. lumbr. + Trich. inst. + Enter. verm. + T. sagin. 1 » 0,2 »

Հետազոտությունների այս խմբում յերկու տեսակի ինվազիան քուսում և առաջին տեղը (56,1%), իսկ յերեք տեսակները՝ յերկրորդ եղը (30,5%): Մի զեպքում ունենք նաև հինգ տեսակի ինվազիա:

գ) Պաղեսիների յեկած յերեխաներ

Հետազոտությունն են յենթարկված Պաղեսիների յեկած 217 յիշե-

խաները, բոլորն ել տղաներ են 15 18 տարեկան հասակով: Վարակված են 199 հոգի (91,8%):

Դաս *Nematodes* 197 զեպք 90,8%

» *Cestodes* 14 » 6,5 »

» *Trematodes* 1 » 0,5 »

Պարզված վորդերի առանձին տեսակների ինվազիան

1. *Trichuris trichiura* 167 զեպք 77,0%

2. *Ascaris lumbricoides* 144 » 66,3 »

3 և 4. *Ankylostomum duodenale* կամ

Necator americanus 11 » 5,1 »

5. *Hymenolepis nana* 7 » 3,3 »

6. *Enterobius vermicularis* 5 » 2,3 »

7. *Taenia saginata* 4 » 1,9 »

8. *Trichostrongylus instabilis* 4 » 1,9 »

9. *Dipylidium caninum* 3 » 1,4 »

10. *Dicrocoelium lanceatum* 1 » 0,5 »

առանց պարագիտների 18 » 8,2 »

Պաղեսիների յերեխաների մեջ ուշադրություն արժանի յեն՝

1) 8,2%-ի պարզված վորդերից ազատ յենելը

2) Պարզված վորդերի առանձին տեսակներով վարակված յեխան պաղաք

3) Նոր տեսակների յերեխան գալը, յինչպես *Ankylostomum duodenale*, *Necator americanus* և *Dipylidium caninum*.

Վորդի հետևի միմյան ձվաների հետազոտությունը առաջին յերկու պարագիտները հաստատապես վորդելը վերին առաջնի գծվար է, այդ պատճառով մենք վորդելիս այդ պարագիտները հետաքննել յերեխաների սրգանիզմից թիմով տալով, վորը և մեզ հաջողվեց 11 վորդից 8 զեպքում: Պարզվեց, վոր 6 զեպքում մենք ունեյինք *Necator americanus* և 2 զեպքում *Ankylostomum duodenale*. Թիմով տալու հետևանքով պարզվեց նաև, վոր 8 յերեխաներն ել վարակված եյին բացի դրանից *Enterobius vermicularis*-ով, վորի ձվաները չեյին նկատվել *faeces*-ի հետազոտություն ժամանակ:

Dipylidium caninum-ը վորդել ենք ձվաների հետազոտությունը և առաջին հնարավորության զեպքում դիագնոզը հաստատելու համար կվորձենք հետաքննել նաև այդ պարագիտները:

Մեկ տեսակով վարակված 73 զեպք 38,8%

Trichuris trichiura 44 » 20,4 »

Ascaris lumbricoides 25 » 11,5 »

Enterobius vermicularis 2 » 0,95 »

Hymenolepis nana 1 » 0,45 »

Taenia saginata 1 » 0,45 »

Յերկու տեսակով վարակված 105 » 48,3 »

Trich. trich. + Asc. lumbr. 96 » 44,2 »

(X)

Հայաստանի Ս. Խ. Հ. Պետ. Համալսարանի գիտական սեղեկագիր

»	»	+	Hymen. nana	2	գեղք	0,95»
»	»	+	Necat. americ.	1	»	0,45»
»	»	+	Enter. vermic.	1	»	0,45»
»	»	+	Trich. instab.	1	»	0,45»
»	»	+	Dipyl. canin.	1	»	0,45»
Asc. lumbr.	+	Hymen. nana		1	»	0,45»
»	»	+	Trich. instab.	1	»	0,45»
»	»	+	Dicroc. lanceat.	1	»	0,45»
Յերեք տեսակով վարակվածներ				21	»	9,7 »
Trich. trich.	+	Asc. lumbr.	+	Ank. duod.	կամ	
				Necat. amer.	10	» 4.6 »
»	»	+	»	»	+	T. sagin.
»	»	+	»	»	+	Hymen. nana
»	»	+	»	»	+	Trich. instab.
»	»	+	»	»	+	Dipyl. canin.
»	»	+	»	»	+	Enter. vermic.
Asc. lumbr.	+	Enter. verm.	+	Dipyl. canin.	1	» 0.45»

Դիտելով Հայաստանի յերեք տեսակի հետազոտությունից ստացած ընդհանուր արդյունքները, մենք կստանանք հետևյալը.

Հետազոտված են ընդամենը 1088 յերեքս, վորոնցից.

702 հոգի 10—14 տարեկան

60 » 12—16 »

217 » 15—18 »

109 » 17—20 »

Վարակված են

1064 հոգի 97,8⁰/₀

Պարզադիտ վորդերի առանձին տեսակների ինվազիան

1. Trichuris trichiura	992	գեղք	91,2 ⁰ / ₀
2. Ascaris lumbricoides	841	»	77,3 »
3. Trichostrongylus instabilis	188	»	17,3 »
4. Enterobius vermicularis	86	»	7,9 »
5. Hymenolepis nana	43	»	4,0 »
6. Taenia saginata	33	»	3,0 »

7 և 8. Ankylostomum duodenale

+ Necator americanus 11 » 1,0 »

9. Fasciola hepatica 3 » 0,3 »

10. Dipylidium caninum 3 » 0,3 »

11. Dicrocoelium lanceatum 2 » 0,02 »

Առանց պարզադիտների 24 » 2,2 »

Բացի այդ վերը բերված պարզադիտներից, Հայաստանում գտնված են նաև Կոխինիանայի diarrhoe առաջացնող Strongyloides stercoralis, վորը Յերեքում նկատել է բժ. Ա. Իսահակյանը, իսկ Լենինականում բժ. Պլավ-տովը, 10 տարեկան վորրանոցի յերեքսի մեջ:

(XI)

Հայաստանի ազգաբն. հեղինակագրության ուսումն. Յե. — Քաղաքապետ

Այդ բոլոր պարզադիտ վորդերից ամենավաղագույններն են Strongyloides stercoralis, Ankylostomum duodenale, Necator americanus, Trichostrongylus instabilis և Hymenolepis nana: Առաջին չորս վորդերը պատկանում են Nematodes դասին, վորից Trichostrongylus instabilis-ը յուր հաճախությամբ բնակում է յերբորդ տեղը — 17,3⁰/₀: Այս թիվը պետք է համարել իսկականից մի քիչ պակաս, վորովհետև V մանկատունը հետազո-տելու ժամանակ Fülleborn-ի մեթոդը չի կիրառված:

Enterobius vermicularis-ը գտնված է 7,8⁰/₀-ի մեջ, բայց վորովհետև սա իր ձվաները ածում է վոչ թե աղիքների մեջ, այլ anus-ի մոտերքը և ցայլքի մեջ, այդ պատճառով էլ այս պարզադիտի քանակը վորոշելիս չի կարելի բավականապես միմիայն faeces-ի հետազոտությամբ: Մարդկանց հեղինակագրության դիտարկության և թիվը ապու ժամանակ (Ankylostomum duodenale-ի, Trichostrongylus instabilis-ի և Hymenolepis nana-ի դեպ-քում) Enterobius vermicularis-ը գտնվել է միշտ առանց բացառության և այն էլ վոչ միայն յերեքսների, այլ նաև հասակավորների մեջ:

Ըստ Hymenolepis nana-ի ինվազիայի հաճախության (4⁰/₀) Հայաստա-նը մոտենում է Սպանիային և Պորտուգալիային (6,5⁰/₀):

Taenia saginata-ն գտնված է 2,9⁰/₀-ով, ի հարկե այս թիվը չի կարելի առանց վերապահության ընդունել, վորովհետև faeces-ի մեջ ձվաների բացա-կայությունը դեռ չի նշանակում որդանից մեջ վորդի բացակայության, շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր նրա արգանդը վակված է: Taenia saginata-ի դիտարկումը ըստ մեծի մասին հաստատվել է պարզադիտ ստացվելով (secolex, պրոպիոտիդներ): Հետաքրքրական է նաև հիշատակել այստեղ, վոր Taenia solium Հայաստանում մարդկանց մեջ վոչ մի անգամ չի գտնվել, չնայած Cysticercus cellulosae-ի խողերի և պարաստի ապուխտի մեջ հաճախ պա-տանկուն:

Strongyloides stercoralis, Ankylostomum duodenale և Necator americanus առողջապահական տեսակետից պետք է համարել շատ վտանգավոր Հայաստանի սուրբորդիկ կլիմայական պայմաններում, շնորհիվ նրանց սաղրոգոյ ապրող սերնդի գոյություն:

Dicrocoelium lanceatum-ի գտնվելը շատ հազվագյուտ յերեքսի է, մեր դիտած չորս դեպքերը առաջինն են ամբողջ Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունների Միության մեջ:

Dipylidium caninum-ը շներին և կատուներին պարզադիտ է, վորը պատա-հում է գլխավորապես յերեքսների մեջ: Նա հատուկենա գտնված է Գերմա-նիայում, Ֆրանսիայում, Անգլիայում, Ռուսաստանում և այժմ էլ նաև Հայաստանում:

Մեկ տեսակով վարակված

230 գեղք 21,2⁰/₀

Trichuris trichiura	170	»	15,6 »
Ascaris lumbricoides	53	»	4,9 »
Enterobius vermicularis	3	»	0,3 »
Taenia saginata	2	»	0,2 »

Trichostrongylus instabilis	1	գեպք	0,1 ⁰ »
Hymenolepis nana	1	»	0,1 »
Յերկու տեսակով վարակված	566	»	52 »
Trich. trichiura + Asc. lumbricoides	516	»	47,5 »
» » + Trich. instabilis	18	»	1,6 »
» » + Hymen. nana	10	»	0,9 »
Trich. trichiura + Enter. vermicularis	8	»	0,7 »
» » + T. saginata	4	»	0,4 »
» » + Necat. americanus	1	»	0,1 »
» » + Dipyl. caninum	1	»	0,1 »
Asc. lumbricoides + Trich. instabilis	3	»	0,3 »
» » + Ent. vermicularis	1	»	0,1 »
» » + Hymen. nana	1	»	0,1 »
» » + T. saginata	1	»	0,1 »
Trich. instabilis + » »	1	»	0,1 »
Յերեք տեսակով վարակված	234	»	21,4 »
Trich. trich. + Asc. lumbr. + Trich. instab.	130	»	11,8 »
» » + » » + Ent. vermic.	47	»	4,3 »
» » + » » + Hymen. nana	25	»	2,3 »
» » + » » + T. saginata	11	»	1,0 »
» » + » » + Ankyl. duod. կամ Nec. amer.	10	»	0,9 »
» » + » » + Fasc. hepatica	1	»	0,1 »
» » + » » + Dipyl. canin.	1	»	0,1 »
» » + » » + Dicroc. lanc.	9	»	0,9 »
» » + Trich. instab. + T. saginata	1	»	0,1 »
» » + » » + Ent. vermic.	1	»	0,1 »
» » + T. saginata + » »	1	»	0,1 »
Asc. lumbr. + Trich. instab. + » »	3	»	0,3 »
» » + Dipyl. canin. + » »	1	»	0,1 »
Չորս տեսակով վարակված	31	»	2,9 »
Trich. trich. + Asc. lumbr. + Tr. inst. + Ent. verm.	16	»	1,5 »
» » + » » + » » + T. sagin.	7	»	0,6 »
» » + » » + » » + Hym. nana	3	»	0,3 »
» » + » » + T. sagin. + » »	1	»	0,1 »
» » + » » + Enter. verm. + » »	2	»	0,2 »
» » + » » + Trich. instab. + Fasc. hepat.	1	»	0,1 »
» » + » » + T. saginata + » »	1	»	0,1 »
Հինգ տեսակով վարակված	3	»	0,3 »
Trich. trich. + Asc. lumbr. + Tr. inst. + Ent. verm. + T. sagin.	3	»	0,3 »

Հայաստանի յերեք տեսակով վարակված են յերկու տեսակ պարագիտ վորդերով (52⁰), ապա զայիս և յերեք տեսակով վարակվածների թիվը (21,4⁰): Յերեք գեպքում ունենք հինգ տեսակով վարակվածներ:

II ՀԱՍԱԿԱՎՈՐ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐԱԿՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայաստանի հասակավոր ազգաբնակչությանը հետազոտություն են յեղծարկված 1312 հոգի, վորոնցից պարագիտներից գերծ էլին 5,9⁰ -ը:

1312 թիվը կազմված և Յերեք տեսակի տրոպիկական ինստիտուտի հիվանդներից (206 հոգի), «Արարատ» գործարանի աշխատակիցներից (51 հոգի), II կաշեգործարանի բանվորներից (18 հ) և Անդրկովկասյան յերկաթուղիների հարավային (Հայաստանի) գծի ծառայողներից, Յերեք տեսակ կայարանից մինչև Սաղաթուն (1037 հոգի):

Այստեղ յես կրեքեմ միայն մի տատակ, վորը ցույց և տալիս յերկաթուղայինների վարակվածությունը:

«Արարատ» գործարանի ծառայողները (3 հոգի պարագիտներից գերծ) և II կաշեգործարանի բանվորները (բոլորն էլ վարակված) ըստ իրենց վարակման աստիճանի միանգամայն համապատասխանում են յերկաթուղայիններին:

Ինչ վերաբերում և տրոպ. ինստիտուտի հիվանդներին, վորոնք տվել են 19,9⁰ գերծ պարագիտներից, պետք և ասել, վոր այդ տառնց վերապահություն չի կարելի ընդունել, վորովհետև զրանցից շատերը տառնցում էլին վորլուծություն, իսկ ինչպես հայտնի յե վորլուծության գեպքում պարագիտ վորդերի ձվերի կոնցենտրացիան խիստ նվազում և, մյուս կողմից հեղուկ faeces-ի հետազոտություն մամանակ Fülleborn-ի մեթոդը չի կրկնվում:

Փոխադրողների պարագիտ վորդերի ինվազիան:

1037 հետազոտություն, վարակվածների տոկոսը հավասար և 96,8: Պարագիտներից գերծ 33 հոգի, 3,2⁰ -ը:

Դաս Nematodes	1003	գեպք	96,7 ⁰ »
» Cestodes	96	»	9,3 »
» Trematodes	1	»	0,1 »

Պարագիտ վորդերի տառնցին տեսակների ինվազիան

1. Trichuris trichiura	960	գեպք	92,5 ⁰ »
2. Ascaris lumbricoides	714	»	69,0 »
3. Enterobius vermicularis	107	»	10,3 »
4. Taenia saginata	89	»	8,6 »
5. Trichostrongylus instabilis	67	»	6,5 »
6. Hymenolepis nana	10	»	1,0 »
7. Dicrocoelium lanceatum	1	»	0,1 »

Այստեղ ուշադրություն արժանի յեն.

1) Հասակավոր ազգաբնակչության պարագիտ վորդերով վարակվածության բարձր տոկոսը 96,8⁰ -ը:

2) Nematodes դասի բարձր տոկոսը 96,7: Հասակավոր ազգաբնակչության վարակվածությունը համեմատելով յերեք տեսակների հետ, տեսնում ենք, վոր հախ Trichuris trichiura, Enterobius vermicularis և մանավանդ Taenia saginata-ի (3-ից մինչև 8,5⁰) հասակավորների մեջ բարձրանում և, վերջին

պարագիտի շատությունը բացատրվում է հասակավորների ավելի մեծ քանակությամբ մի քանի տարիներից հետո, իսկ 1312-ը 20-50 տարեկան: 889 հոգի Յերևան քաղաքի բնակիչներ են, 1511 հոգի փոխադրված են, մանավանդ յերեթաններ ժամանակվա պարագիտներ Trichostrongylus instabilis-ը (17,2°-ից մինչև 6,5°) և Hymenolepis nana-ն (4°-ից մինչև 0,8°):

3) Պարագիտներից ազատների թվի բարձրանալը (2,2°-ից—3,2°):
Մեկ տեսակով վարակվածներ 266 զեպը 25,7°

Trichuris trichiura	229	»	22,1	»
Ascaris lumbricoides	35	»	3,4	»
Taenia saginata	1	»	0,1	»
Enterobius vermicularis	1	»	0,1	»

Յերեթ տեսակով վարակվածներ

Trichuris trichiura + Asc. lumbricoides	496	»	47,8	»
» » + Taenia saginata	17	»	1,6	»
» » + Trich. instabilis	15	»	1,4	»
» » + Enter. vermicularis	20	»	1,8	»
» » + Hymen. nana	1	»	0,1	»
Asc. lumbricoides + Enter. vermicularis	3	»	0,3	»
» » + Taenia saginata	2	»	0,2	»
» » + Trich. instabilis	1	»	0,1	»
» » + Hymen. nana	1	»	0,1	»

Յերեք տեսակով վարակվածներ

Trich. trich. + Asc. lumbr. + Enter. vermic.	61	»	5,9	»
» » + » » + T. sagin.	55	»	5,3	»
» » + » » + Tr. instab.	33	»	3,1	»
» » + » » + Hymen. nana	6	»	0,6	»
» » + » » + Dier. lanc.	1	»	0,1	»
» » + Enter. vermic. + Trich. instab.	3	»	0,3	»
» » + » » + T. sagin.	1	»	0,1	»
» » + Trich. instab. + » »	2	»	0,2	»

Չորս տեսակով վարակված

Tr. tr. + Asc. lumbr. + Ent. verm. + Tr. instab.	9	»	0,9	»
» » + » » + T. sagin.	5	»	0,5	»
» » + » » + H. nana	1	»	0,1	»
» » + » » + T. sagin. + » »	1	»	0,1	»
» » + » » + Tr. instab.	2	»	0,2	»

Հինգ տեսակով վարակված

Tr. tr. + Asc. lumbr. + Ent. verm. + Tr. instab. + T. sagin.	3	»	0,3	»
--	---	---	-----	---

Այսպիսով ես յերեթանների նման, առաջին տեղը բռնում են յերեթ տեսակով վարակվածները, յերկրորդ տեղը՝ մեկ տեսակով վարակվածները:

Իհարկում ամբողջ հետազոտությունը արդյունքները, մենք կստանանք հետևյալ պատկերը:

Հայաստանի արդյունքները. ինտերմիտային հետազոտության արդյունքները հետևյալ պատկերը:

զրոյի և 2400 մարդ, վերջինից 1800-ը 10-20 տարեկան, իսկ 1312-ը 20-50 տարեկան: 889 հոգի Յերևան քաղաքի բնակիչներ են, 1511 հոգի փոխադրված են Յերևան կայսրանից մինչև Ստամբուլ կայսրանը:

Վարակված են 2299 հոգի, պարագիտներից զերծ 101 հոգի:

Պարագիտ վորդերի առանձին տեսակների ինվազիան.

Trichuris trichiura	2130	զեպը	88,8°
Ascaris lumbricoides	1676	»	69,8
Trichostrongylus instabilis	266	»	11,8
Enterobius vermicularis	206	»	8,6
Taenia saginata	143	»	6,0
Hymenolepis nana	56	»	2,3
Fasciola hepatica	3	»	0,1
Dicrocoelium lanceatum	3	»	0,1
Ankylostomum duodenale	11	»	0,5
Dipilidium caninum	4	»	0,2

Այս առիթով զիտելիս աչքի յե ընկնում պարագիտ վորդերի ինվազիայի կարգը: Այս կարգը պահպանվում է բոլոր տարիներում համարյա անփոփոխ, այն և առաջին տեղը բռնում է Trichuris trichiura-ն 88,8°, յերկրորդ տեղը բռնում է Ascaris lumbricoides-ը 69,8° և յերկրորդ տեղը մշտապես Trichostrongylus instabilis-ը 11,8°:

Վերջ հիշած պարագիտ վորդերին, բացի Strongyloides stercoralis-ը պեռք և ավելացնել նաև Հայաստանում փոշ հագվազուտ Echinococcus granulosus-ը, վորը վարակում է թե մարդկանց և թե խոշոր ու փոքր յեղջյուրավոր անասունների պատկանիմաստով բրդանները:

Պեռք և տակ, վոր շնորհիվ վորակյալ անասնաբուժական հսկողությունը բացակայության սպանողանոցներում երկնակողմով վարակված անասունների թուրքերը և լյարդը վորպես անպեռք տրվում են շներին, այսինքն այն կենդանիներին, վորոնց համար միայն երկնակողմի բշտիկային ստադիան վարակիչ է: Շները ուտելով երկնակողմի բշտիկները ստանում են այդ պարագիտի ժապավենային ստադիան և այդպիսով մարդկանց վարակման մշտական աղբյուր հանդիսանում:

Մեկ տեսակով վարակված

Trichuris trichiura	634	զեպը	26,4°
Ascaris lumbricoides	489	»	20,4
Trichostrongylus instabilis	131	»	5,5
Enterobius vermicularis	1	»	0,04
Taenia saginata	4	»	0,2
Hymenolepis nana	8	»	0,3
Hymenolepis nana	1	»	0,04

Յերեթ տեսակով վարակված

Trichuris trichiura + Asc. lumbricoides	1194	»	49,7
» » + Ent. vermicularis	1068	»	44,5
» » + Trich. instabilis	31	»	1,3
» » + Taenia saginata	36	»	1,5
» » + Taenia saginata	26	»	1,1

(XVI)

Հայաստանի Ս. Խ. Հ. Պես. Համալսարանի գիտական սեղեկագիր

»	»	+	Hymen. nana	13	դեպք	0,5%					
»	»	+	Nec. americanus	1	»	0,04»					
»	»	+	Dip. caninum	1	»	0,04»					
Asc. lumbricoides	+	Enter. vermicularis		8	»	0,3 »					
»	»	+	Trich. instabilis	4	»	0,2 »					
»	»	+	T. saginata	3	»	0,1 »					
»	»	+	Hymen. nana	2	»	0,1 »					
Trich. instabilis	+	T. saginata		1	»	0,04»					
Յերեք տեսակով վարակված				414	»	17,3 »					
Trich. trich.	+	Asc. lumbr.	+	Trich. instab.	167	»	7,0 »				
»	»	+	»	+	Ent. vermic.	111	»	4,5 »			
»	»	+	»	+	T. sagin.	75	»	3,1 »			
»	»	+	»	+	H. nana	31	»	1,3 »			
»	»	+	»	+	F. hepat.	10	»	0,4 »			
»	»	+	»	+	Ank. duod.	10	»	0,4 »			
»	»	+	»	+	Dip. canin.	10	»	0,4 »			
»	»	+	»	+	Dier. lanc.	2	»	0,1 »			
Asc. lumbr.	+	Ent. vermic.	+	Trich. instab.	3	»	0,2 »				
»	»	+	»	+	H. nana	1	»	0,04»			
»	»	+	»	+	Dip. canin.	1	»	0,04»			
Trich. trich.	+	Trich. instab.	+	T. sagin.	3	»	0,2 »				
»	»	+	»	+	Dip. canin.	1	»	0,04»			
»	»	+	»	+	Ent. vermic.	4	»	0,2 »			
»	»	+	Ent. vermic.	+	T. saginata	3	»	0,1 »			
Չորս տեսակով վարակված				51	»	2,1 »					
Trich. trich.	+	Asc. lumbr.	+	Trich. instab.	+	Ent. verm.	26	»	1,1 »		
»	»	+	»	»	+	H. nana	3	»	0,1 »		
»	»	+	»	»	+	F. hepat.	1	»	0,04»		
»	»	»	»	+	T. sagin.	10	»	0,4 »			
»	»	+	»	»	+	H. nana	2	»	0,1 »		
»	»	+	»	»	+	Ent. vermic.	3	»	0,1 »		
»	»	»	»	+	T. sagin	+	F. hepat.	1	»	0,04»	
»	»	+	»	»	+	Ent. verm.	5	»	0,2 »		
Հինգ տեսակով վարակված				6	»	0,3 »					
Tr. tr.	+	Asc. lumbr.	+	Tr. inst.	+	Ent. verm.	+	T. sagin.	6	»	0,3 »

Այսպիսով մեր հետազոտությունները ցույց են տալիս, Վեր պարագիս վարակվող Հայաստանում առավել տարածված են և, ինչպես յերևում է հետազոտությունների ժամանակ հավաքած տեղեկություններից, սրանք ազդում են մարդկանց առողջության վրա և ուրեմն պակասեցնում են աղ-դարնախտի աշխատանքայնությունը: Այժմ աղդարնախտի առողջու-թյան համար անհրաժեշտ է ամենակարգույն միջոցների դիմել պարագիս վարակվողի կամ կախիկ համար, վաղ միայն բժշկություն, այլ նաև յերկրի առողջապահական գրություններ լավացնելու միջոցով:

Dr. H. KALANTARIAN

Etude de l'helminthofaune de l'Arménie

La faune helminthologique de l'Arménie présente un intérêt exceptionnel grâce à la position géographique du pays, unique au monde. La situation entre l'Europe, l'Asie et l'Afrique, d'un côté, le voisinage avec la Perse et la Turquie, de l'autre, favorisent l'importation en Arménie des formes les plus variées des parasites du type **Vermes**.

L'helminthofaune de l'Arménie se compose des formes endémiques et des formes importées, acclimatées dans le pays. Leur étude approfondie nous permet d'établir que l'Arménie, au point de vue helminthologique, appartient au bassin Méditerranéen.

Cette position centrale de l'Arménie, son climat, son état antisanitaire, résultat de la grande guerre et des guerres civiles, la masse des réfugiés, tout nous faisait supposer a priori que l'Arménie serait un pays des helminthes.

Et en effet, un travail de six mois nous a permis d'enregistrer 13 es. pièces de vers parasitiques, cela veut dire un dixième de Vers de l'Homme, découverts dans les divers points du globe.

L'Institut Tropical de l'Arménie a examiné 2400 personnes, dont 1088, âgées de 10 à 20 ans et 1312, âgées de 20 à 50 ans; 889 habitants de la ville d'Erivan et 1511, des stations du chemin de fer entre Erivan et Sadakhlo (à la frontière de la Géorgie). Des personnes examinées, 2299 (95,8%) ont été trouvées infestées et seulement 101 (4,2%) stériles.

L'invasion par différentes espèces de vers parasitiques présente le tableau suivant:

	Espèces	Nombre de cas	Pour 100
1	<i>Trichuris trichiura</i> . . .	2131	88,8
2	<i>Ascaris lumbricoides</i> . .	1676	69,8
3	<i>Trichostrongylus instabilis</i>	266	11,1
4	<i>Enterobius vermicularis</i> .	206	8,6
5	<i>Taenia saginata</i>	143	6,0
6	<i>Hymenolepis nana</i>	56	2,3
7	<i>Ankylostoma duodenale</i> {	11	0,5
8	<i>Necator americanus</i> . . {		
9	<i>Dipylidium caninum</i> . .	4	0,2
10	<i>Fasciola hepatica</i>	3	0,1
11	<i>Dicrocoelium lanceatum</i> .	3	0,1
12	<i>Strongyloides stercoralis</i> *)	2	0,1
13	<i>Echinococcus granulosus</i> .	on n'a pas fait de statistique	

Dans ce tableau on doit faire attention sur l'ordre dans lequel sont disposés les Vers (fréquence de l'invasion), ordre qu'on retrouve dans presque toutes les recherches.

Le parasite le plus fréquent en Arménie est le *Trichuris trichiura* (88,8%), la seconde place occupe *Ascaris lumbricoides* (69,8%), et la troisième toujours *Trichostrongylus instabilis* (11,1%), qu'on croyait, jusqu'à ces dernières années, être le parasite des régions chaudes (Egypte, Japon)! *Enterobius vermicularis* est enregistré dans 8,6%. Ce nombre est sans doute de beaucoup inférieur à la réalité (l'autopsie de *Homo sapiens* donne pour *Enterobius vermicularis* le chiffre de 80,6%). *Taenia saginata* est signalé dans 6%; ce nombre est aussi inférieur à la réalité, car l'analyse ovihelminthoscopique seule n'est pas suffisante pour constater la présence de ce ver. *Hymenolepis nana* est surtout un parasite d'enfants. Dans l'âge de 10 à 15 ans il s'est rencontré dans 6,7%.

Nos recherches ont établi que les enfants sont actuellement en état d'infecter constamment les uns les autres.

Strongyloides stercoralis, *Ankylostoma duodenale* et *Necator americanus* qui donnent une génération saprozoïque, présentent pour l'état sanitaire de l'Arménie un danger sérieux, vu le climat subtropical du pays.

Le *Dicrocoelium lanceatum* n'a été établi jusqu'à présent que très rarement. Les 5***) cas trouvés par nous sont les premiers établis dans toute l'Union des R. S. S.

*) Constatés par le Dr. K. Playtoff à Léninacane et Dr. A. Isahakian à Erivan.

**) *Dicrocoelium lanceatum* était trouvé 2 fois par l'autopsie de *Homo sapiens*.

7447